అ్రరః కడిగిన ఎద్దు

నేను ఇప్పుడీ కొట్టంలో వాకమూల పడివున్నాను. నేను ఇక్కడ ఈసురోమని పడివున్నాననే సంగతి యెవ్వరూ గమనించరు. నా చుట్టూ వున్న ఈ రొచ్చూ, నా శరీరంమీద వున్న ఈ గోమార్లూ చూశారా? అంతే—చుట్టూ కొంచెం బాగుచెయ్యాలని గానీ, చచ్చేదాకా నా వొళ్ళు వీలున్నప్పుడల్లా శుభ్రపరిచి నా చావు సుఖవంతం చెయ్యాలనిగానీ ఎవ్వరికీ పట్టదు. పైగా చావకుండా ఇంకా ఇక్కడే వున్నానని నా యజమాని మొదలు ఇంటిల్లపాదీ విసుక్కుంటూ ఉంటారు. నాకూ త్వరగా చచ్చిపోవాలనే ఉంది. ఏం చెయ్యను! నాకు చావు రాకుండా ఉంది. నన్ను గురించి ఈ మాటే అంటూ ఉంటాడు, బక్కచిక్కి వాక కుక్కిమంచంలో కూర్చుని వుండే నా యజమాని తండ్రికూడా! ఆ సంగతి తరువాత చెప్తాను.

మెడలోని గంటలను గణగణ మోగించుకుంటూ ఠీవిగా మేత మేస్తున్న ఆ ఎద్దులను చూశారా? మా యజమానికి ఆ ఎద్దులంటే అమిత ప్రేమ. వాటికి జనపకట్టలూ, పచ్చగడ్డి, ఉలవలూ అన్నీ పెడతాడు. పడుకున్నప్పుడు వాటి వంటికి ఎక్కడ గలీజు అంటుకుంటుందో నని ముప్పూటలా శుభ్రం చేస్తాడు. తన సొంత చేతులతో వాటి వొంటిని రోజూ మాలిస్ చేసి నిగనిగలాడేటట్లు ఉంచుతాడు. ఊళ్ళో అందరికీ వాటిని చూపి గర్వపడతాడు.

కాని ఈ మూలపడివున్న నా సంగతి మాత్రం ఆలోచించడు. నా ముందు గడ్డివున్నదీ లేనిదీ చూడడు. ఆ ఎద్దులు తినలేక మిగిల్చి తొక్కి-వేసిన చెత్త, తీసి పెంటపోగులో వేసేటప్పుడు నా ముందు నాలుగు పరకలు రాలుస్తాడు. వయసుమళ్ళి కాటికి కాచుకొని ఉన్న నేను లేపలేక

పడుకొని ఉంటే, ఆ పరకలు తినగలందులకు లేవమని పొకతన్ను తన్ని పెట్టా ఉంటాడు. నా అంత నన్ను లేవనిస్తే ఆయనకు పోయిందేమిటో!

అయితే నా యజమాని నన్నెప్పుడూ ఇలాగే చూసే వాడా అంటే కాదు. ఆ ఎద్దులను చూచినట్టు నన్నూ అపార ప్రేమగా చూచిన రోజులు ఉన్నాయి. అప్పుడు నేను వయస్సులో ఉన్నరోజులు. నా యజమానికోసం రాత్రింబవళ్ళు కష్టపడి పని చేయగలిగిన స్థితిలో ఉన్నరోజులు. ఆ రోజుల్లో తన బిడ్డలకంటే మమ్ములను ఎంతో జాగ్రత్తగా చూచుకొనేవాడు. మా యజమాని. నన్నూ నా జత ఎద్దునుకొన్నప్పుడు ఆయన పది ఎకరాల రైతు. మా అర్రులు కడిగేనాటికి ఆయన ఇరవై ఎకరాల రైతు. ఈ పది ఎకరాలూ ఆయన మావల్లే కొనగలిగాడని నేను చెప్పుకుంటే మాత్రం ఈనాడు నా మాట నమ్మేది ఎవ్వరు?

నేనూ నా జత ఎద్దూ నా యజమాని దొడ్లో పుట్టిన వాళ్ళంకాదు. మామీద మోజుపడి, ఎక్కువడబ్బు పెట్టి ఇంకొక గ్రామం నుంచి కొనుక్కొని వచ్చాడు. ఆ రోజు నాకింకా, కండ్లకు కట్టినట్లు జ్ఞాపకం ఉంది. మమ్ములను చూసుకొని ఆయన ఎంత గర్వపడ్డా డనుకున్నారు! ఏదో శాస్త్రం చెపుతారే, ముడ్డిమీద గుడ్డ నిలవలేదని—అట్లా వున్నాడు.

మా ముఖాలకు పసుపురాసి, కుంకుమపెట్టి, మా కొమ్ములు అలంకరించి వూరంతా వూరేగించాడు. ఊళ్ళో వాళ్ళందరికీ భోజనాలు పెట్టాడు. ఊరందరికీ ఆ రోజు పండుగే. ఇంటికి వెళ్ళగానే మా యజమాని భార్య మాకు దిష్టితీసి దొడ్లోకి తీసుకువెళ్ళింది. మాకుజరిగిన వైభవం మేమే నమ్మలేనంత విపరీతంగా జరిగింది.

ఆ సాయంకాలం ఊళ్లో వాళ్ళంతా నా యజమాని దగ్గరకు వచ్చి, మా బలాన్ని పరీక్షించటానికిగాను, పొకపుట్టెడు వడ్లబస్తాలని బండిమీద వేసి, ఆ బండిని చెరువులో ఇటునుంచి అటు లాగించాలన్నారు. మా యజమాని, మాకుమల్లేనే అప్పుడు వయస్సులో వున్నాడు. మాశక్తిసామర్థ్యాలలో ఆయనకు మంచి నమ్మకం ఉంది. ఆయనతండ్రి "ఎందుకు వాటిని

కష్టపెట్టడం, పుట్టెడు వడ్లు ఆ ఊబిలో ఎంత మంచి గొడ్లయితే మాత్రం ఎట్లా లాగుతై?" అని వొక ప్రక్కన చెపుతున్నా వినకుండా అంగీకరించాడు.

ఆ సాయంకాలం ఊళ్ళో జనం అంతా చెరువుగట్ల మీదకు జేరుకున్నారు. స్త్రీలూ, పురుషులూ, పిల్లలూ, ఊరు వూరంతా అక్కడే వున్నారు. వారిని చూస్తే మాకు అమితోత్సాహం కలిగినది. ఆ ఉత్సాహంతో జయజయధ్వానాల మధ్య తేలిగ్గా బస్తాల బండిని ఇటునుంచి అటు లాగివేశాం.

నాజతఎద్దు అంతకుముందు రెండు సంవత్సరాల క్రిందట కాడిని కలిపిన గిత్త. దానికి బలం, పౌరుషం వున్నాయి. కాని వొడుపులు తెలియవు. అందుకని చెరువుమధ్యకు వెళ్ళింతరువాత, బండిని లాగలేక నిలబడింది. నా యజమాని ముఖం వివర్ణమయింది. తోక మెలిపెట్టి కొరడాతో ఛెళ్ళున దెబ్బవేశాడు. కాని అది కదలలేదు. మొండికెత్తింది. జనం హేళనగా కేకలు వేశారు. నా యజమానికి వెర్రిగంగిర్లు ఎత్తినై. దెబ్బమీద దెబ్బ, దెబ్బమీద, దెబ్బ వేశాడు. అది కదల్లేదు. ఇక రెండు నిముషాలు దాటితే అది పడుకుంటుందని నాకు అనుమానం వేసింది. ఎంత అవమానం! బండివాడి మెడమీద వుండగా పడుకోవటం కంటే మా జీవితాలలో పెద్ద అవమానం వేరే వొకటి వుండదు. నా యజమాని ఇక వూళ్ళో తలెత్తుకు తిరగలేడు. "ఫలాని ఆయన అంత డబ్బుపోసి పడక పోతు ఎద్దుని కొనుక్కువచ్చాడ"ని గ్రామస్థులు ఆయన్ని జన్మాంతం గేలి చేస్తారు. రైతుకి యిది భరింపరాని అవమానం. నా యజమానికి అవమానం జరిగితే వొకటీ; నాకుజరిగితే వొకటీనా? నేను పట్టుపట్టి, వొంట్లోవున్న సత్తువనంతా బిగబట్టి బండితో పాటు నాజత ఎద్దునుకూడా కలుపుకొని, వొక్క వూపుతో చెరువు అవతలి గట్టుమీదకు లాగివేశాను.

మొత్తానికి ఎట్టాగయితేనేం, మా యజమాని గౌరవం నిలబెట్టాం. గ్రామస్థుల మన్ననలు పొందాం. కాని ఆపట్టుతో నా జత ఎద్దుగుండె దెబ్బ తిన్నది. అదిపైకి కనపడేదెబ్బకాదు. లోలోపలే గుండె బలహీనపడి

పోయింది. అందుకని పెద్దపెద్ద బరువులు వేసినప్పుడల్లా, దానిమీద ఎక్కువ బరువు పడకుండా నేనే ఒడుపుగా లాగుతూ వుండేదాన్ని. ఎవ్వరు ఎవ్వరి బరువును లాగితే ఏం? మేము మా ధర్మాన్ని సక్రమంగా నెరవేర్చుకున్నాం.

మామూలుగా మోట లాగటం దానంతట అదే కష్టమైనపని. గుండెలు పడతై. మా యజమానికి ఒక చిన్న తోట వుండేది. దానికి నీళ్ళు పెట్టటానికి మేమే మోటలాగే వాళ్ళం. మేమే బండి ఈడ్చేవాళ్ళం, పొలం దున్నేవాళ్ళం, మోటలాగేవాళ్ళం. సహజంగా రైతులకు మోట లాగటానికి, వేరే ఎడ్లజత వుంటుంది. పొలం దున్నే ఎడ్లు మోటలాగటానికి మోట లాగే ఎడ్లు పొలం దున్నటానికి పనికిరావు. మేము మాత్రం అన్ని పనులూ చేసేవాళ్ళం. ఆ పనులన్నీ చేసినందుకు నేను విచారపడటంలేదు. మేము పుట్టిందే రైతులకు సహాయపడటానికి. కాని యజమానులు మాసంగతికూడా ఆలోచించాలిగదా! వారికి సహాయపడటం కాక, మాకు వ్యక్తిగత జీవితాలు అనేవి ఒకటి వుంటాయిగదా! అవి సవ్యంగా జరిగిపోయే బాధ్యత యజమానులు భరించకపోతే మా గతేం కాను?

నా జత ఎద్దు ఆ గుండె జబ్బుతోనే చచ్చిపోయింది. అప్పుడు నాకు చాలా విచారం కలిగినది. కాని ఇప్పుడు అది అదృష్టవంతురాలు అనుకుంటున్నాను. తరువాత నా జతకు నాయజమాని మరొక ఎద్దును తెచ్చాడు. కొన్నాళ్ల దానితో కూడా కలిసి పనిచేశాను నేను.

నేనిప్పుడు ముసలిదాన్నయ్యాను. కాలుతీసి కాలువెయ్యలేను. లేచి నిలబడటమే కష్టంగావుంది ఆకలి అనేది వుంటుంది. అది శరీరం వున్నంత కాలం వుంటుంది కాబోలు. కాని పండ్లు కదిలి పోవటంవల్ల ఆకలి తీర్చుకోవటానికి కావలసిన ఆహారం తినలేకుండా వున్నాను. ఎండుగడ్డి నమలలేను. దండుగ అని పచ్చగడ్డి నా యజమాని నాకు వెయ్యడు. అప్పుడప్పుడూ మిగిలిన ఎద్దులు తినక విడిచిపెట్టిన జనుప మోళ్ళు నా యజమాని నాకు వేస్తూవుంటాడు. జనప మోళ్ళు కొరకటం నా వశమా? నా వశంగాక పైపైన

చప్పరించి విడచి పెడతాను. అందుకు యజమానికి కోపం. తినలేక విడిచి పెట్టానని ఆయనకేం తెలుసు పాపం? మోళ్లగనక తినలేదని చేతిలోవున్న ములుకర్రలో "నీకింత కావరమా?" అని ఎడా పెడా కొడతాడు. విన్నారా? కాటికి కాళ్ళుచాచుకొని కూర్చున్న నాకు కావరమట! అంతే అన్నాడు. ఆయన అనటానికీ మేము పడటానికీ పుట్టాం. కాని ఈ వయసులో దెబ్బలు భరించటం కొంచెం కష్టంగా వుంటుంది. నా జత ఎద్దుతో నే పోక ముసలితనం వచ్చిందాకా బ్రతికినందుకు నన్ను నేను తిట్టుకోవటంకంటే చేసేది యేముంది?

నేను ముసలిదాన్నయ్యాను. నిజమే, నేను పని చెయ్యలేను నిజమే. నాకు ఎంతతక్కువ మేతవేసినా అది నా యజమానికి నష్టమే. నిజమే, కాని ఇంతకుముందు నే చేసిన పనికి, నాయజమానికి సంపాదించిపెట్టిన లాభానికి నాకు సహజ మరణం వచ్చేవరకూ బ్రతికే అర్హతలేదా? నేను చేసినసేవకు నా పట్ల కాస్త ఆదరం చూపగూడదా? ఇవ్వాళో రేపో నేను ఎట్లాగూ కన్నుమూస్తాను. ఈ నాలుగు రోజులూ, రోజుకు నాలుగు పరకలు వేసి రెండు మంచిమాటలు మాట్లాడి పోగూడదా? అందుకు నేను నోచుకోలేదు. అది ఆశించటం కూడా తప్పే. ఎందుకంటే నాదేముంది? నా యజమని తండ్రికూడా నా స్థితిలోనే వున్నాడంటే ఇక చెప్పవలసిందేముంది?

నా యజమాని తండ్రి చాలా మంచివాడు, అంటే పాతకాలం మనిషి. నేను ఈ యింటికివచ్చేముందు, ఆయన తాళపుచెవులు కొడుకుకి అప్ప గించాడు. అప్పటినుంచీ ఏ విషయంలోనూ జోక్యం కలిగించుకునే వారు కాదు. నా అ్రరు కడిగి నన్ని మూలకు జేర్చింతరువాత, ఆయన అప్పు డప్పుడూ వచ్చి నా దగ్గర కాసేపు కూర్చొని వెళ్ళేవాడు. నా మనస్సులోవున్న కష్టం ఆయనకు తెలిసినట్లుగా ఎవ్వరికీ తెలియదు. ఎందుకంటే ప్రస్తుతం ఆయన అనుభవంకూడా ఇంచుమించు నా అనుభవానికి మల్లేనేవుంది. మేము ఎందుకు బ్రతుకుతున్నామో ఇతరులకు తెలియదు. మాకూ తెలియదు.

ఆయనకు భార్యగతించి చాలా రోజులైంది. ఆయనకు వున్నది ఒక్క కొడుకూ కోడలూ. వాళ్ళకు నలుగురు ఆడపిల్లలూ, ఒక మొగపిల్లవాడూ. కొడుకు ఆయన సంగతి పట్టించుకోడు. కోడలుకి ఆయనంటేపడదు. ఆమెకు ఆయన ఒక తగలాటంగా కనపడుతూంటాడు. వేళకు అన్నం పెట్టదు. అందరికి పెట్టి తాను తిని అప్పుడాయన్ను పిలుస్తుంది. ఏది మిగిలితే అదివేసి పెడుతుంది. ఏదివేస్తే అదితిని ఆయన చెయ్యి కడుక్కుంటాడు. కుక్కిమంచంలో మునగదీసుకొని కూర్చుంటాడు. ఆయన సంగతి అట్లావుంటే ఇక నాదేముంది?

ఆయనకూ నాకూ అమితస్నేహం. ఎవ్వరూ లేకుండా చూచి నా దగ్గరకు వచ్చి కూర్చునేవాడు, ఆయనా నేనూ కలిసి వుంటే నా యజమానికి తగనికోపం వచ్చేది. తనకోసం కష్టించి, యెముకలను అరిగించుకొని పని చేసే మా యిద్దరినీ తాను చూడవలసినవిధంగా చూడటంలేదని జ్ఞాపకం వచ్చేదో ఏమో! "నీ కిక్కడ ఏం పని?" అని తండ్రిని గదమాయించేవాడు. ఆయన నెమ్మదిగా లేచి కర్రపోటు వేసుకుంటూ యింట్లోకి వెళ్ళేవాడు. నేను కండ్లప్పగించి చూస్తూ వుండేదాన్ని.

ఎవ్వరూ లేనప్పుడు ఆయన్ని చూచి నేనూ, నన్ను చూచి ఆయనా కన్నీరు పెట్టుకుంటూ వుండేవాళ్ళం. అంత కంటె మాట్లాడుకోవలసింది ఏముంటుంది మాకు. నేను మెడచాచి, ఆయన భుజంమీద పెట్టేదాన్ని. ఆయన కాసేపు నిమిరేవాడు. మేమిద్దరం చావటం చేతగాక బ్రతుకుతున్న వాళ్ళం. మామాట ఎవ్వరు పట్టించుకుంటారు? మేము అందరికీ భారమే. మమ్మల్ని ఎందుకు తీసుకుపోడో భగవంతుడు! తీసుకుపోతాడు. కాని యెంత త్వరగా తీసుకుపోతే అంత మంచిది.

ముసలాయన వారం రోజులనుంచి నాకు కనబడటంలేదు. మంచం పట్టాడని ఎవ్వరో అనగా విన్నాను. ఆయన కూడా కనపడడు కాబోలు!

ఇది యిలావుండగా ముసలి పశువుల్ని, పనికి ఉపయోగించని పశువుల్ని కొనటానికి ఊళ్ళోకి యెవరో వచ్చారని విన్నాను. వారు పశువులను అయినకాడికి కొని, మాంసం కోసం కసాయి కొట్టుకు తోలు

తారట. రైతులకు యీ విషయం తెలిసివుండే తెలియనట్టు నటించి అమ్మి వేస్తారట. ఎంత అన్యాయం!

ఆ పరిస్థితే వస్తే నా పీడ యేదో వొక విధంగా వొదిలించుకోటానికి నా యజమాని వెనుదియ్యడనే నా అనుమానం. మా జాతిపట్ల రైతులు యిదివరకు యింత నిర్దాక్షిణ్యంగా ప్రవర్తించేవారు కాదు. అహోరాత్రులూ తమకోసం పనిచేసి వృద్ధాప్యంలో అడుగుపెట్టిన మా జాతిని యెంతో గౌరవంగాచూసేవారు. మా గతం తెలియని పిల్లలు మమ్మలను ఆటలు పట్టించటానికి ప్రయత్నిస్తే, “దానిసంగతి మీకేం తెలుసోయ్? దాని రోజుల్లో....” అని మేము చేసిన ఘనకార్యాలన్నీ చెప్పి, మమ్మలను పొగిడి మాపట్ల వారికి సానుభూతి కలిగేటట్లు చేసేవారు. “అది మనయింట్లో అడుగుపెట్టం తరవాతే మనకు కలిసివొచ్చిందమ్మా! దాన్నేమీ అనకండి. అంటే దేవుడు మెచ్చడు” అనేది ఇల్లాలు.

ఆ రోజులు గతించినై. ఉపయోగపడినన్నాళ్ళూ ఉపయోగించుకొని, తరవాత కాటికి కాలు పట్టుకొని యీడ్చే రోజులు ఇవి. కొడుకు కన్న తండ్రినీ తల్లినే యీపని చేస్తున్నాడు. ఇక మాదేముంది—నోరులేని జీవాలం!

నా కిప్పుడే కోరికాలేదు. ఒక్కసారి ముసలాయన భుజంమీద తల ఆన్చి కన్నీరు పెట్టుకునే అవకాశం వుంటే చాలు. ఆయన ఒక్కసారి తన చల్లని వేళ్ళతో నా మెడ నిమిరితే చాలు. ఆయనకంటె ముందు నేను దాటిపోతేచాలు.

అదిగో ఆ కాకిని చూశారా, యెట్లా కుప్పిగంతులు వేసుకుంటూ వస్తూందో! నా వెన్నుమీద వున్న పుండును తడవ తడవకూ వచ్చి పొడుస్తూ వుంటుంది. దానిని నేను యెట్లా ఆపగలను? తోక కూడా లేపలేనే!

ఆ పుండుకు ఏదన్నా మందు రాయించకపోతే పోయాడు నా యజమాని, చినిగిన యే పాతగోనె గుడ్డతోనో కాస్త కప్పించకూడదా! కప్పించడు. ఆ గోనె గుడ్డని పాడుచెయ్యటం మాత్రం ఎందుకు?— అనుకుంటాడు కాబోలు.

అదిగో వస్తూవుంది కాకి.

అబ్బా!........